

SOSIAALIPOLITIIKAN VIESTI

Antti Halmetoja & Pertti Koistinen & Satu Ojala

Sosiaalipolitiikkaa ja sosiaalisia uudistuksia on tarvittu aina ja kaikkialla. Sosiaalipolitiikan tehtävät ovat ajattomia ja ylijäisiä. Sosiaalipolitiikan voiman voi lukea esimerkiksi siitä, että kaikki täällä elävät lapset voivat turvallisesti astua ilmaiseen ja kaikille avoimeen kouluun. Koulussa heille tarjotaan sivistyksen lisäksi ilmaiset ateriat ja terveystalvelut. Tänään luemme sosiaalipolitiikan tarpeen kerjäläisen katseesta ja siitä, että kohtalokkaat yhteiskunnalliset muutokset ajavat ihmisiä kaduille, leipäjonoihin ja pakolaisiksi.

Sosiaalipolitiikkaa voidaan perustella eettisin näkökulmin korostaen ihmisten vastuuta toisistaan ja yritysten vastuuta työntekijöistään, mutta sosiaalipolitiikalla on myös muita perusteita. Sosiaalipolitiikka voidaan osoittaa tarpeelliseksi ja välttämättömäksi muun muassa siksi, että oikeudenmukainen ja tasoittava tulonjako ylläpitää yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja luottamusta sekä mahdollistaa väestön eri ryhmien ja järjestöjen osallistumisen hyvinvoinnin luomiseen. Tämän lisäksi sosiaalipolitiikalla on merkittävä psykologinen ja poliittinen perusta. On vaikea kuvitella toimivaa ja turvallista yhteiskuntaa ilman solidaarisuutta ja vastuuta. Sosiaalipolitiikassa onkin kyse tästä kokonaisuudesta ja samalla uusista yhteiskunnallisista kysymyksistä, jotka

haastavat sosiaalipolitiikan uudistumaan niin että se jälleen onnistuisi purkamaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta.

Sosiaalipolitiikalla on lumovoimaa. Sosiaalipolitiikan avulla on jo hyvinvointivaltioita luotaessa nostettu Pohjoismaiden väestöt globaalisti käsittämättömän korkeaan hyvinvointiin ja vaurauteen. Hyvinvointivaltion aikana silloin kun Suomi on – monet kerrat – tipahtanut puusta, on se sosiaalipolitiikan ansiosta aina pudonnut jaloilleen kuin katti. Tämän vuosituhannen haasteet ovat kuitenkin uudet. Tällä hetkellä sosiaalipolitiikkaa vaivaa voimattomuus. Sosiaalipolitiikkaa ei ole kehitetty määrätietoisesti muun yhteiskunnan kehitystä vastaavalla tavalla ja käytännössä on käynyt päinvastoin: sosiaalipoliittisten järjestelmien toimivuutta on itse asiassa heikennetty merkittäväällä tavalla. Ne eivät ole heikentyneet vaan niitä on heikennetty.

Tulo- ja varallisuuserot ovat niin suomalaisessa yhteiskunnassa kuin globaalistikin revenneet täysin uusiin mittoihin. Suomessa tämä näkyy konkreettisesti leipäjonojen venymisenä. Sosiaalisesta eriytymisestä puolestaan kertoo, miten kansainvälisiin sotiin ja niiden aiheuttamaan kärsimykseen ja pakolaisvirtoihin suhtaudutaan piittaamattomasti ja vihamielisesti. Globaalin talouden oikut ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat moninaiset ongelmat sysäävät yhteiskuntia ennennäkemättömiin ongelmiin, jotka tuhoavat elämisen perusedellytyksiä ja pakottavat ihmisiä jättämään kotinsa. Ilmiöt eivät rajaudu enää kansallisvaltioiden sisäisiksi vaan ne ovat luonteeltaan maailmanlaajuisia.

Nyt Lumoa kirjoittaessamme viestimme on, että tarvitsemme uudenlaista sosiaalipolitiikkaa, joka kantaisi meitä pitkälle tulevaisuuteen ja lohduttaisi lohduttomia vaikeinakin aikoina. Tässä kirjassa me pohdimme, millaista sen sosiaalipolitiikan tulisi olla. Tämän päivän politiikkaa vaivaa näköalattomuus sen suhteen, mitä tulisi tehdä kansalliselle ja globaalille sosiaaliselle eriarvoisuudelle. Emme voi myöskään enää nojata teollisen yhteiskunnan rakenteille perustuvaan uskoon siitä, että vanhan ajattelutavan mukaisesti talouskasvu vielä voisi tuottaa meille saman tai mikä pahinta entistä runsaamman materiaalsen hyvinvoinnin myös tulevaisuudessa. Nyt on hyväksyttävä,

että olemme siirtyneet globaalisti uudenlaisen materiaalisen ja mahdollisesti myös talouden niukkuuden aikaan, mikä edellyttää aivan uusia sosiaalisia ratkaisuja. Näiden tosiasioiden on nyt realisoiduttava uutena politiikkana.

Sosiaalipolitiikan tutkimusta sekä Suomessa että Euroopassa yhdistää ymmärrys ja tieto siitä, että jälleen kerran sosiaalisten kysymysten ratkaiseminen on myös keskeinen vastaus ekologisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Tämä viesti olisi nyt vakavasti ymmärrettävä. Poliitiikan on uudistuttava siltä osin kuin sen ratkaisuksi esitetään vanhan yhteiskunnan rakenteita kuten rahatalouteen nojaamista ja materian ylikäyttöä; nämä ovat johtaneet vain silmien ummistamiseen globaaleilta sosiaalisilta ja ekologisilta kriiseiltä. Suomella on nyt paikka toimia globaalina tiennäyttäjänä, mikäli tällainen rooli uskalletaan ottaa. Me olemme olleet vauras ja korkeasti koulutettu yhteiskunta, mikä edelleen luo mahdollisuudet uudenlaisen ymmärryksen varaan rakentuvalla politiikalla.

Meillä on näky uudesta Lumovoimaisesta sosiaalipolitiikasta, joka takaa sekä talouden rakenteiden, maapallon materiaalisten resurssien kestävyuden että ihmisten uudenlaisen hyvinvoinnin. Sen yksi keskeinen rakennuspuu on uusi perusturva eli perustulo, joka purkaa historiallisen mutta nyt vanhentuneen sidoksen sosiaaliturvan ja palkkatyön väliltä. Toinen rakennuspuu nojaa uudenlaiseen kansalaisyhteiskuntaan, jossa osallistuminen eri tavoin – vapaaehtoistyöhön, harrastustoimintaan, läheisten tai naapurien hoivaan – huomioidaan korotuksena sosiaaliturvassa ja elämisen, ihmisarvon ja yksilön saavutusten mittana eivät ole enää pelkästään palkkatyö, raha, kuluttaminen ja vaurastuminen.

Viestimme

Sosiaalipolitiikalla on tavoiteltu kauaskantoisia ratkaisuja arjen ja tulevaisuuden haasteisiin. Sata vuotta sitten moni suomalainen oli niin resuinen, että häntä ei voitu aina kelpuuttaa työläiseksi Kehittyvä ja

tulevaisuuteen katsova Suomi tarvitsi työkuntoisia ihmisiä. Taloudellisesta ja sosiaalisesta kurjuudesta nousiin kollektiivisella toiminnalla, joka kohdistettiin yhteiskunnallisten ristiriitojen aiheuttaman kurjuuden ja eriarvoisuuden lieventämiseen. Varsinaisen hyvinvointivaltion rakentaminen vaati todellista visiota ja päättäväistä toimintaa paremman yhteiskunnan puolesta. Näkyä tulevasta oli mukana luomassa Pekka Kuusen kuuluisa *60-luvun sosiaalipolitiikka* -teos. Tuo näky tuotti meille sekä sosiaalisen että taloudellisen, globaalisti verraten käsittämättömän hyvinvoinnin – jopa liiallisen, silloin kuin sitä tarkastellaan taloudellisten tai materiaalisten resurssien keskittymisellä.

Oman aikansa erinomaisena luomuksena hyvinvointivaltio ja sen sosiaalipolitiikka ovat jääneet kuitenkin päivittämättä. Ote kokonaisuudesta on kadonnut, kun ympäröivä maailma ja Suomi ovat muuttuneet radikaalisti. Vuosikymmenten takaiset järjestelmät eivät enää vastaa tätä päivää. Niiden kehittäminen on ollut sirpalemaista eivätkä pikkureformit vastaa mihinkään aikamme suurista sosiaalisista kysymyksistä puhumattakaan siitä, että vanhojen yhteiskunnallisten ristiriitojen ja sosiaalipoliittisten tehtävien rinnalla on syntynyt uusia tehtäviä.

Viestimme on tämä: I Sosiaalipolitiikka ei voi olla enää kansallista ja sisäänpäin käpertyvää. II Sosiaalipolitiikka ei voi enää jättää huomiotta ekologista kehitystä eikä yhdenkään valtion politiikka voi rakentua ainoastaan taloudellisen kasvun ja materian yltiöpäisen käytön varaan. III Sosiaalisia etuuksia ei voi jakaa vain niille, joilla jo on hyvin vaan nyt jos koskaan tulojen ja hyvinvoinnin jakaminen on asetettava keskiöön. IV Sosiaalipolitiikan tulee luopua tavoittelemasta täystyöllisyyttä epärealistisena. Tämän myötä myös koulutuksen tai työn kapeilta poluilta poikkeamisen sanktiointi yksilötasolla on lopeutettava. V Sosiaalipolitiikan lähtökohdat eivät voi perustua kapenevaan palkkatyön ideaaliin vaan kaikki yhteiskunnallisesti hyödyllisen työn muodot on saatettava sosiaaliturvan ja sosiaalisten oikeuksien piiriin. VI Sosiaalipolitiikka ei myöskään voi loputtomasti keventää omaa osaansa valtion ja yksilön välisessä suhteessa: esimerkiksi hoivan valtiolistamiselle oli aikanaan painavat perusteet, jotka eivät ole muuttuneet

vaan tehneet itsensä jälleen ilmeisiksi. VII Kaiken politiikan keskiöön on jälleen nostettava sosiaalipolitiikan keskeiset ideat kuten sosiaalinen oikeudenmukaisuus, eri ihmisryhmien välinen tasa-arvo, luottamus ja solidaarisuus. Samalla etuus- ja palvelujärjestelmät on mietittävä uudelleen universalismin lähtökohtien mukaisesti.

On virhepäätelmä syyttää sosiaalisia investointeja kalleudesta, byrokraattisuudesta tai yksilön kahlitsemisesta. Vahva sosiaalipolitiikka synnyttää kestäviä yhteiskunnallisia kompromisseja, vahvistaa ihmisoikeuksia ja kansalaisten keskinäistä solidaarisuutta ja se luo mahdollisuuksia osallisuuteen ja vahvistaa uskoa tulevaisuuteen. Kun nyt moni puheissaan kaipaa sellaista arvoa kuin yksilön vapautta, hän usein unohtaa, että itse asiassa juuri vahva ja oikeudenmukainen, tuloeroja tasaava sosiaalipolitiikka on vasta lähihistoriassa mahdollistanut useimpien suomalaisten ja pohjoismaiden kansalaisten nousun köyhyydestä asemaan, jossa koko kansa on voinut ehkä ensi kertaa maailman historiassa todella olla vapaa ja tehdä yksilöllisiä valintoja. Sosiaalipolitiikka ei holhoa, vaan luo mahdollisuuksia – koko maailman avoimeksi. Moniko suomalainen luopuisi myöskään turvallisesta ympäristöstään, toimivasta tie-, vesi- ja sähköinfrastruktuurista, globaalisti tarkastellen ennustettavasti toimivasta ja luotettavasta hallinnosta tai kaikille avoimista terveys-, sosiaali- ja koulutuspalveluista? Sosiaalipolitiikan lumo piilee juuri siinä, että ennalta- tai uudelleenjakava sosiaaliturva takaa parhaat edellytykset kaikkien yksilöiden hyvälle elämälle.

Näemme sosiaalipolitiikan yhteiskunnallisen muutoksen ja tulevaisuuden airuena. Kysymme, miksi me tarvitsemme jälleen vahvaa sosiaalipolitiikkaa, solidaarisuuden ja sosiaalisen vastuun asettamista yhteiskuntapolitiikan keskiöön. Mitä ilmeisimmin sosiaalisilla ideoilla ja sosiaalipolitiikalla on ratkaiseva merkitys tulevaisuuden hyvinvointia rakennettaessa, mutta millaista tulisi sosiaalipolitiikan olla käytännössä? Mitä me otamme mukaamme menneisyydestä kun rakennamme tulevaisuuden sosiaalipolitiikkaa? Nämä ovat kysymyksiä, joihin haastamme lukijat.

Otammeko tämän matkan ja yhteiskunnallisen keskustelun perustaksi Matteuksen evankeliumin sisältämän vuorisäärän, Minnan

Canthin Papin perheen vai ponnistammeko matkaan John Rawlsin tai Amartya Senin oikeudenmukaisuusfilosofiasta? Entä kehotammeko nyt yltäkylläisyyden pöhöttämiä lähtemään torille ja jakamaan omaisuutensa köyhille vai lähemmekö Robin Hoodin tavoin ryöstöretkelle finanssipääomien keskuksiin ja jaamme saaliimme köyhille? Vai onko jollakulla pöytälaatikossaan parempia ideoita?

Tässä kirjassa tutkijat esittävät sosiaalipoliittisia kipupisteitä ja ideoita. Heitä yhdistää ymmärrys siitä, että sosiaalisen ja ekologisen ot-taminen ensisijaiseksi poliittiseksi periaatteeksi tuottaa ainoan kestävän (talous)poliittisen ratkaisun tämän päivän yhteiskunnan ongelmiin, joita kohtaavat yksilöt, perheet, yhteiskuntaluokat, kansallisvaltiot sekä kansainväliset yhteisöt yhdessä.

Tämän kokonaisuuden tarkoitus on samalla muistuttaa, että yhteiskuntatieteellä ja -politiikalla on vakava ekologinen, sosiaalinen ja lopulta taloudellinen vastuu. Huomautamme, että kaikki edellä kuvattu on sopinut ja sopii myös rationaalisen talouspolitiikan perustaksi. Pohjoismaainen hyvinvointivaltio on hyvin edullisesti ja tehokkaasti tuottanut korkean koulutuksen ja hyvinvoinnin koko väestölleen, mikä on ollut ja minkä tulisi pysyä Suomen käyntikort-tina maailmalle myös tulevaisuudessa. Markkinat eivät valitettavasti ratkaise ensimmäistäkään sosiaalista ongelmaa; ne tuottavat sen sijaan uusia lisäämällä eriarvoisuutta sekä työmarkkinoilla että palvelujärjes-telmässä. Emme kuitenkaan väitä, että valtiokeskeisyys tai julkiseen sektoriin nojaaminen enää olisivat ainoita ratkaisuja tämän päivän ongelmiin. Tämä usko olisi naiivia sen jälkeen kun julkisen sektorin idea on tuhattu muuttamalla se uusliberalistiseksi hallintokoneistoksi kilpailuttamisvelvoitteineen ja hankintalainsäädäntöineen. Uskomme sosiaalipoliitikassa kansalaisiin itseensä, maahan nyt muuttaviin uusiin jäseniimme, järjestöihin samoin kuin kaikkiin voittoja tavoittelemat-tomiin yhteisöihin olivatpa ne julkisen tai kolmannen sektorin tai yritysten tuottamia. Voiton tavoittelu yhteisillä rahoilla on sen sijaan lukuisan tutkimustiedon valossa tuottanut kyseenalaisia sosiaalisia ja myös taloudellisia seurauksia. Julkisten palvelujen lähtökohdaksi ei sovi voiton vaan hyvinvoinnin tavoittelu.

Tarpeet ja politiikka

Yksi tapa jäsentää sosiaalipolitiikkaa ja sen tulevaisuutta on ajatella sitä toimintana, jolla vastataan erilaisiin tarpeisiin. Tarpeet muuttuvat ajassa. Yhteiskuntajärjestelmämme vaikuttaa keskeisellä tavalla siihen, millaisia tarpeita syntyy. Osa tarpeista syntyy luonteeltaan pysyvämmistä ristiriidoista esimerkiksi työn, luonnonresurssien käytön ja pääoman välillä ja osa puolestaan kumpuaa esimerkiksi elinajanodotteen kasvusta tai muutoksista väestön ikärakenteessa. Vahvojen hyvinvointivaltioiden kontekstissa tällaisiin tarpeisiin on toisen maailmansodan jälkeisellä kaudella vastattu niin, että ihmiset on ansioista tai tarvitsevuudesta riippumatta otettu sosiaalipolitiikan piiriin. Pääsykriteeriksi on riittänyt maan kansalaisuus tai riittävän pitkäkestoinen asuminen.

Sosiaalipolitiikan tarvetta ei tule ymmärtää vain yksilöllisenä ilmiönä vaan nimenomaan vastauksena yhteiskunnallisesti tunnistettuihin tarpeisiin (Titmuss 1963). Sosiaalipolitiikka ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin vastaaminen voidaan Richard Titmussin esseen *The social division of welfare* mukaan nähdä sekä yhteiskunnan että yksilöiden selviämisen ehtona. Rajanvetoa sosiaalipolitiikassa yksilöllisen ja yhteiskunnallisen tarpeen välillä ei voida koskaan ratkaista vaan niiden keskinäiset suhteet muuttuvat ajan ja vallitsevien olosuhteiden mukaan. Kasvavat leipäjonot keskellä suomalaista hyvinvointivaltiota kertovat yksilöiden nälän lisäksi yhteiskunnallisesta ongelmasta – tarpeesta, johon vastaaminen on myös kokonaisuuden säilymisen kannalta välttämätöntä.

Miten tarpeet tunnistetaan yhteiskunnallisesti ja miten niihin vastaaminen tehdään sosiaalipolitiikaksi? Gøsta Esping-Andersen (1990) korostaa klassikossaan *The three worlds of welfare capitalism* kolmen tekijän merkitystä erilaisten hyvinvointivaltioiden ja sosiaalipolitiikan erojen selittämisessä. Nämä tekijät ovat luokkamobilisaatio (erityisesti työväenluokka), puoluepoliittisten liittoumien ja luokkakoalitioiden rakenne sekä sosiaalipoliittisen regiimin historiallinen perinne. Näistä tekijöistä, jotka selittävät minkälaiseksi hyvinvointivaltio ja sosiaalipo-

litiikka kehittyvät, on tietenkin voimakkaasti kiistelty, mikä tulee hyvin esille niin Suomen sosiaalipolitiikan historiassa kuin ajankohtaisissa kiistoissa sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistuksesta, perusturvan uudistamisesta tai vanhempain hoitovapaista. Esping-Andersenin teoksessa selittävät tekijät kumpuavat työn ja pääoman välisestä ristiriidasta. Maiden välisistä eroista ja kamppailuista mainittakoon, että erityispiirteenä pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden kehittymiselle on ollut naisliikkeen ratkaiseva merkitys (Anttonen, Henriksson & Nätkin 1994).

Esping-Andersenin (1990) ajattelu on tässä yhteydessä kiinnostava erityisesti siksi, että tasaetuksien varaan rakentuva universaali sosiaalipolitiikka edellytti tai oli yhteydessä hyvin omalaatuiseen luokkarakenteeseen, jossa valtaosa ihmisistä oli siinä määrin köyhiä, että vaatimattomat tasaetuudet olivat riittäviä. Tasaava sosiaalipolitiikka kuitenkin nosti kansalaiset köyhyydestä ja tuotti tarpeen lisätä etuja sosiaalipolitiikan kannatettavuuden varmistamiseksi. Esping-Andersen toteaa, että säilyttääkseen universalistisen hyvinvointivaltion solidarisuuden sosialistit olivat pakotettuja säätämään sosiaalipolitiikan keskiluokan tarpeita vastaavaksi. Työväenluokan elintason noustessa sekä keskiluokan syntymisen myötä sosiaalidemokraattisissa hyvinvointivaltioissa onnistuttiin pelastamaan universalismi yhdistämällä se kasvaneisiin vaatimuksiin paremmin vastaaviin ansiosidonnaisiin järjestelmiin. Näin ehkäistiin markkinaehtoisia yksityisiä ratkaisuja turvan hankkimisessa. Sittenmin on käynyt niin, että perusturvan ja ansioturvan välinen kuilu on syventynyt ja näin sosiaaliturvajärjestelmä uusintaa entistä suurempaa eriarvoisuutta. Lisäksi paremmassa asemassa olevat hankkivat ansioturvasta huolimatta esimerkiksi yksityisiä vakuutuksia ja ovat päässeet jo liiaksi kartuttamaan kotitalouksien varallisuutta; samalla he käpertyvät jakamaan tuloja ja hyvinvointia kotitalouden sisällä. Silloin köyhät jäävät nojaamaan valtioon ja sen kiristyneisiin ehtoihin samaan aikaan kun hyväosaiset menestyvät markkinoilla.

Perusturvalla elävien kurittaminen – väärin

Edellä kuvatun tasaetuuksiin perustuvan universalismin ja ansiosidonnaisen turvan naittamisen jälkeen on tapahtunut paljon, minä olettaisi herättävän ajatuksia olemassa olevan sosiaalipoliittisen järjestelmän kestävyydestä ja legitimitetistä. Esimerkiksi talouden rakennemuutokset ja massatyöttömyys tuntuvat jääneen pysyväksi ilmiöksi ja työelämän sisäiset jaot uhkaavat suomalaisen työllisyysjärjestelmän perusteita. Sosiaalivaltion syntymisen ja laajentumisen aikainen poliittinen liitto sekä tasaetuuksiin nojaava, universalistinen perusturva ovat jääneet pahasti alisteiseen asemaan. Yhä suurempi osa ihmisistä elää tämän alistetun ja kutistetun etuisuuden varassa. Työttömien lisäksi on myös pienituloisia palkkatyöläisiä ja itsensä työllistäjiä, jotka ovat ansiosidonnaisten etuisuuksien ulkopuolella tai muita heikommassa asemassa.

Muutokset luokkarakenteessa tarkoittavat muutoksia myös hyvinvointivaltiossa ja sosiaalipolitiikan toimivuudessa. Vastaukset tähän uudella tavoin asettuvaan luokkakysymykseen ja sosiaalipolitiikan vaatimusten kasvuun ovat olleet vaihtelevat sekä Suomessa että Euroopan unionin sisällä. Yhteistä kaikille tuntuu olevan, että politiikassa ei joko tunnisteta tai tunnusteta uudella tavalla perusteltavan sosiaalipolitiikan ja luokkakompromissin tarvetta. Edellä kuvatun dualismin syntymisen jälkeen luokkaetuja puolustetaan purkamalla viimeisiäkin rippeitä universaaleista eläke-, sosiaaliturva- ja perhe-etuisuuksista; perustulon kaltaisten ratkaisujen koetaan uhkaavan aiemmin luodun sosiaalivaltion perusteita, vaikka se itse asiassa loisi uudeksi sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä hyvinvoinnin ja yhteiskunnallisesti tärkeän työn liiton.

Voisivatko nyt massatyöttömyys ja työelämän rakenteiden polarisoituminen sekä muuttuva työn kuva olla sellaisia tekijöitä, jotka johtaisivat sosiaalisesti kaivattuihin ja motivoituihin muutoksiin hyvinvointivaltiossa? Jos otamme vakavasti Esping-Andersenin esittämän argumentin luokkarakenteista ja poliittisesta vallasta niin tarkoittaisiko se, että nykytilanteessa tulisi ottaa kysymys ansiosidonnaisen sosiaali-

turvan ja perusturvan välisestä kytköksestä uuteen tarkasteluun? Vai tarkoittaako se sitä, että eriarvoisuuden kasvaminen työväenluokan sisällä on tarkoituksenmukaista ja vääjäämätöntä?

Mikä voima voisi tunnistaa niin yhteiskuntaa kokonaisuudessaan kuin yksilöitäkin kurittavan tarpeen uudistaa sosiaaliturvaa? Tarve kumpuaa osin niistä samoista ristiriidoista kuin hyvinvointivaltioiden rakennuskaudellakin, mutta rinnalle on syntynyt myös uusia ristiriitoja. Näitä ovat esimerkiksi edellä kuvattu työväenluokan sisäinen ristiriita, entisestään kärjistyvät globaalit ristiriidat läntisten hyvinvointivaltioiden ja muun maailman välillä ja ristiriidat sukupuolvien välillä.

Palkkojen alentaminen tai työn teettämisen kustannusten alentaminen on jälkijätöistä politiikkaa: sama ”race to the bottom” on käynnissä kaikissa OECD-maissa. Jos lähdemme tälle tielle, emme saavuta lopulta mitään. Kelan perustuloseminaarissa 13.4.2016 Guy Standing (Standing 2016) huomautti, ettei tarvitse olla Thomas Piketty ymmärtääkseen, millainen valtava, globaali ansioiden siirtymä työvoimalta pääomalle on itse asiassa käynnissä. Meidän tulisikin nyt ymmärtää se peruslähtökohta, ettei 1900-luvun tulonmuodostus enää palaa. Tulonjakokeskusteluun ei kenties suoraan paneuduta tämän teoksen sisältämien artikkeleiden kysymyksissä, mutta oletettavasti artikkeleiden lukeminen avaa keskustelua myös tästä sosiaalipolitiikan rakenteellista perustaa koskevasta kysymyksestä.

Uusi, lumovoimainen sosiaalipolitiikka

Hyvin menestyville yhteiskuntamme jäsenille – myös meille itsellemme – muistutamme, että sosiaalipolitiikan Lumo piilee siinä, miten vähäinen eriarvoisuus tuottaa vahvaa luottamusta yhteiskunnan eri ryhmien välillä; me uskallamme kulkea kaikissa suomalaisissa kaupunginosissa emmekä ole tarvinneet, emmekä toivoaksemme tarvitse myöskään tulevaisuudessa, turva-aitoja Tampereen Pispalaan, kaikkien kansanosien keskinäisen sovun ruumiillistumaan. Tänä päivänä meidän olisi uskallettava katsoa kerjäläistä ja pakolaista silmiin ja

autettava häntä; vain näin takaamme myös itsellemme mielenrauhan ja, raadollisesti sanoen, samalla yhteiskuntarauhan. Mitä kiireimmin meidän on samalla kyettävä vastaamaan ekologiseen kriisiin, joka on keskeinen taustatekijä esimerkiksi Lähi-idän rauhattomuudelle ja pakolaisten vyörylle Eurooppaan. Emme voi teljetä ilmastokriisiä ja sen tielle ajamia ihmisiä pois silmistämme myöskään tulevaisuudessa; on yhtä hyvin mahdollista, että joudumme itse tien päälle.

Kirjassa on neljä osaa. Niistä ensimmäisessä osoitamme tämän ajan politiikan virhepäätelmiä kansainvälistymisen ja markkinointumisen kysymysten hoidossa. Toisessa kysymme lapsen ja nuoren äänen kuulemista politiikassa, ylhäältä katsovan hallinnon sijaan. Kolmannessa osassa erittelemme sitä, millaiselta arvopohjalta yhteistä kaupunkitilaa tulisi luoda ja sosiaalisia ongelmia kohdata. Viimeisessä osassa esitämme, mitä tarvitaan uuden ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävänsä sosiaalipolitiikan kulmakiviksi.

I osan kirjoituksia yhdistää näkemys siitä, että tämän päivän politiikka ei tunnista sitä, mihin sen toimet johtavat. Ensinnäkin, Anneli Anttonen ihmettelee kirjoituksessaan miksi pelkäämme kansainvälistymistä eli maahanmuuttoa – vai onko vain tietynlainen kansainvälistyminen suotavaa? Mikä tekee sotaa tai nälkää pakenevasta maahantulijasta vähemmän haluttavan kuin länsimaista esimerkiksi puolison perässä muuttavasta? Mehän tarvitsemme työikäistä, uutta väestöä vaikkapa sen kuuluisan kestävyysvajeen korjaamiseksi.

Toiseksi, Anttonen ja Olli Karsio erittelevät kirjoituksissaan tämän päivän paradoksia siitä, että nyt pyrimme yhteisesti kerätyillä verovarjoilla luomaan markkinoita esimerkiksi hoivapalveluihin – julkinen sektorihan on aikanaan syntynyt suojaamaan kansalaisia markkinahäiriöiltä. Ovatko poliitikot ja äänestäjät tietoisia siitä, että markkinapalveluiden väitetyt tehokkuus- ja tuottavuusargumentit ovat itse asiassa monilta osin kauppamiesten jargonia eivätkä aina totta? Palvelumarkkinat saattavat toimia isoissa kaupungeissa ja ne saattavat lisätä hyväosaisten valinnanmahdollisuuksia, mutta eivät ne toimi kaikkialla, tasapuolisesti tai oikeudenmukaisesti, saati, että ne lähtökohtaisesti säästäisivät kustannuksia. Yritysten tehtävä

on tuottaa omistajilleen voittoa. Mitä tässä kehityksessä tapahtuu yksinäisille vanhuksille, vammaisille, tai huostaanottoa tarvitseville lapsille? Olemme jo pilkkoneet heidän palvelunsa hoivasuoritteiksi, joita kirjataan ja joista laskutetaan. Minna Zechner kysyykin, kuka vastaa kokonaisvaltaisesta hoivasta? Entä jos palveluita koskevien valintojemme seurauksena onnistummekin vain tuottamaan hoivan halpamarkkinat – kuin postmoderniksi versioksi sata vuotta sitten käydyistä huutolaiskaupoista?

II osan kirjoittajat kysyvät, kenen ääni kuuluu lapsiperhepalveluissa ja nuorten palveluissa. Katja Repo näkee perinteisen lasten kotihoidon ja varhaiskasvatuspalveluiden välillä junnaavan kiistan tuolle puolen ja ihmettelee, miksi itse lasta ei kuulla, kun hänen arkeensa vaikuttavia ratkaisuja valitaan. Sama ohikatsominen korostuu nuoruudessa: aikuiset tietävät, mikä nuorelle on parasta. Entä mitä tapahtuu, kun nuori siirtyy pois perheen turvasta ja pyrkii työmarkkinoille? Ritva Nätkin osoittaa, miten hoivan ja huolehtimisen ketju tällöin katkeaa: nuori on omillaan kovilla työmarkkinoilla.

Samalla mikäli nuori ei käy kouluja loppuun ja tähtää työelämään, hänen täytyy olla syrjäytynyt. Tästä kirjoittavat Karita Snellman, Pauliina Lehtonen ja Lina van Aerschot, jotka kyseenalaistavat koko syrjäytymisen käsitteen ja hahmottelevat nuorten palveluille uusia lähtökohtia.

III osassa katsomme yhteiskunnan julkista ja sosiaalista tilaa. Mitä itse asiassa olemme saavuttaneet, kun olemme rakentaneet yhteiskuntaamme enemmän teiden kuin ihmisten ehdoilla? Liina Sointu argumentoi vanhuksen silmin, miltä tuntuu, kun asuntopolitiikka ja kaavoitus on suunniteltu niin, että tilaa istahtaa ihmisten yhteyteen penkille ei ole. Me kiireiset työikäiset suljemme itsemme yksityisautojen koppeihin ja ajamme suojateillä vanhusten varpaille. Sama sulkeutuminen koskee sosiaalista tilaa: miltä yhteiskunta näyttää niiden silmissä, jotka eivät ole työikäisiä ja palkka- tai yrittäjätöitä tekeviä kansalaisia? On kestävämpiä politiikkaa, että pyrimme sulkemaan silmämme sosiaalisilta ongelmilta kuten alkoholismilta ja työntämään marginaalissa elävät pois katukuvasta. Satu Ojala kysyy,

miten työttömiltä voidaan – työlaitoksiksi asti kehittyneen työttömyyden sanktiointijärjestelmän vastikään purkauduttua – erilaisilla politiikkatoimilla jälleen pyrkiä epäämään ihmisarvoa sen sijaan, että tarjoaisimme luottamusta ja loisisimme asiallisen perusturvan? Ojala ehdottaa myös yhteiskunnallisen työn kuten vapaaehtoistyön, harrastustoiminnan ohjaamisen tai omaishoivan kompensoimista sosiaaliturvan aktiivisuuslisällä.

IV osassa esitämme solidaarisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta perustaksi uudelle sosiaalipolitiikalle. Antti Halmetoja ja Johanna Perkiö perustelevat, miksi universalistista sosiaalipolitiikkaa tarvitaan juuri tänään perustulon muodossa. Perustulon keskeinen etu on se, että se irrottaa sosiaaliturvan ansiotyöstä. Nykypolitiikka on toimimaton, koska se syrjäyttää ne, jotka eivät pysty työhön tai löydä sitä. Kirjoittajat ehdottavat, että ansiosidonnaiset, eriarvoistavat etuudet ja palvelut korvataan universaalilla perusturvalla.

Samassa osassa Liisa Häikiö ja Miia Toivo huomauttavat, että olemme siirtyneet jo uuteen yhteiskuntaan, jota luonnehtii niukkuus. Niukkuuden lähtökohdasta uutta sosiaalipolitiikkaa tarvitaan kahdella tasolla: yhtäältä ihmisten ja yhteiskuntien elinmahdollisuuksia ja luonnonvaroja säilyttävän ja vahvistavan toiminnan tasolla, sekä toisaalta tasolla, jolla tasataan hyvinvointieroja ja turvataan kansallisesti ja globaalisti kaikkien sosiaaliset oikeudet elämää ylläpitävään ja sitä uusintavaan hyvinvointiin.

Teoksen päättää Pertti Koistisen epilogi, jossa hän katsoo kerjäläistä silmiin. Koistinen penää kokonaan uutta sosiaalista vastuuta niin politiikalta kuin kaikilta läsnä olevilta.

Lähteet

- Aamulehti. 2.8.2012. <http://moro.aamulehti.fi/2012/08/02/alkoholistit-koontuvat-nyt-keskustorilla-taalla-on-mukava-ottaa-ryyppyja/> Luettu 17.6.2015.
- Aamulehti. 2.8.2012. Tunnettu lääkäri kohauttaa: Juopot ”ihmisroskat” vietävä keskustasta saarelle! <http://moro.aamulehti.fi/2012/08/02/professori-kohauttaa-ihmisroskat-siivottava-keskustasta-saarelle/> Luettu 17.6.2015.
- Aamulehti. 21.8.2014. <http://moro.aamulehti.fi/2014/08/21/lisaa-siivous-ta-ja-poliisikaynteja-kivipenkki-saa-lahtea-nain-pormestari-vastaa-keskustori-palautteeseen/> Luettu 17.6.2015.
- Alanen, Leena. 2009. ”Johdatus lapsuudentutkimukseen.” Teoksessa *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, toim. Alanen, Leena & Kirsti Karila. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Alasuutari, Maarit & Kirsti Karila & Kirsi Alila & Mervi Eskelinen. 2014. *Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=en> Luettu 18.4.2016.
- Allard, Erik & Yrjö Littunen. 1964. *Sosiologia*. Porvoo: WSOY
- Andersson, Jan Otto. 2012. ”Perustulo ja kohtuutalous – radikaali yhdistelmä.” Teoksessa *Perustulon aika*, toim. Perkiö, Johanna & Kaisu Suopanki. Helsinki: Into, 91–100.
- Anttiroiko, Ari-Veikko & Arto Haveri & Veli Karhu & Aimo Ryyänen & Pentti Siitonen (toim.). 2007. *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. Tampere: Tampere University Press. <http://urly.fi/uos> Luettu 27.5.2014.
- Anttonen, Anneli. 2002. ”Universalism and social policy: a nordic-feminist revaluation.” *NORA* Vol. 10. No. 2., 71–80.
- Anttonen, Anneli & Lea Henriksson & Ritva Nätkin. 1994. *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Anneli & Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson & Jorma Sipilä. 2012. ”Universalism and the challenge of diversity.” Teoksessa *Welfare state, universalism and diversity*, toim. Anneli Anttonen & Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson. Cheltenham: Edward Elgar, 1–15.
- Anttonen, Anneli & Gabrielle Meagher. 2013. ”Mapping marketisation: concepts and goals.” Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Meagher, Gabrielle & Marta Zebehely. Stockholm Studies in Social Work 30. Stockholm: Stockholm University, 13–22

- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 2010. ”Universalismi Britannian ja Pohjoismaiden sosiaalipolitiikassa”. *Janus* Vol. 18. No. 2., 104–120.
- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 2000. *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 1992. ”Julkinen, yksityinen ja yhteisöllinen sosiaalipolitiikassa – sosiaalipalvelujen toimijat ja uudenlaiset yhteensovittamisen strategiat.” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. WSOY, Helsinki, 435–462.
- Atkinson, Anton. 2015. *Inequality – What Can Be Done?* N.Y., Harvard University Press.
- Baumrind, Diana. 1988. ”Raising competent children.” Teoksessa *Child development today and tomorrow*, toim. Damon, William. San Fransisco: Jossey, 349–378
- Birnbaum, Simon. 2012. *Basic Income Reconsidered. Social Justice, Liberalism, and the Demands of Equality*. New York: Palgrave MacMillan.
- Doyal, Len & Ian Gough. 1991. *A theory of human need*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Eduskunnan tarkistusvaliokunta. 2013. *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Eduskunnan tarkistusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
- Eriksson, Lars. (toim.). 1967. *Pakkoauttajat*. Helsinki: Tammi.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1985. *Politics against markets: the social democratic road to power*. Princeton: Princeton University Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 2002. ”A Child-Centred Social Investment Strategy.” Teoksessa *Why We Need a New Welfare State*, toim. Esping-Andersen, Gøsta. Oxford: Oxford University Press.
- Forsberg, Hannele & Ritva Nätkin (toim.). 2003. *Perhe murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus
- Gingrich, Jane. 2011. *Making Markets in the Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gun, Olle & Thomas Larsson. 16.11.2011. Ny skandal på Carema-boe. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/sverige/ny-skandal-pa-carema-boe> Luettu 1.10.2014.
- Harjula, Minna 2015. *Hoitoonpääsyn hierarkiat. Terveyskansalaisuus ja terveyspalvelut Suomessa 1900-luvulla*. Tampere: Tampere university press.
- Harrikari, Timo. 2014. ”Nuorisotakuu sukupolvipoliittisena hallintana — hiljaisia reunaehtoja.” Teoksessa *Nuorisotakuun arki ja politiikka*, toim. Gretschel, Anu & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää. Nuorisotakuun arki ja politiikka.
- Hasanen, Kirsi. 2013. *Narrating care and entrepreneurship*. Tampere: Tampere University Press.

- Heimo, Lauri. 2014. *The ideal of conditional cash transfers*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden yksikkö. Helsingin Sanomat. 5.6.2014. Helsingissä yhä vähemmän katupenkkejä – iäkkäät eivät pääse levähtämään. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1401859050995> Luettu 18.5.2016.
- Helsingin Sanomat. 4.3.2012. Myös Räsänen vastustaa lasten kotihoidon tuen leikkaamista. <http://www.hs.fi/politiikka/a1305556936107> Luettu 18.4.2016.
- Helsingin Sanomat. 15.8.2013. Olof Palmen poika uskoo hyvinvointivaltioon. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1376457020811> Luettu 20.4.2016.
- Hiilamo, Heikki. 2014. ”Voisiko osallistava sosiaaliturva lisätä osallisuutta?” *Yhteiskuntapolitiikka* Vol. 79. No.1., 82–86.
- Hirvilampi, Tuuli. 2015. *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136, Kela. Helsinki: KELA.
- Hirvilampi, Tuuli & Senja Laakso & Michael Lettenmeier. 2014. *Kohtuuden rajat Yksinasuvien perusturvan saajien elintaso ja materiaallinen jalanjälki*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 132. Helsinki: Kela.
- Hoikkala, Tommi. 1993. *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuis-tumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hylland-Eriksen, Thomas. 2002. *Hetken tyrannia*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Häikiö, Liisa. 2014. ”Institutionalization of sustainable development in decision-making and everyday life practices: A critical view on the Finnish case.” *Sustainability* Vol. 6 No. 9., 5639–5654.
- Iltta-Sanomat. 21.3.2012. Keltinkangas-Järvinen. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000487997.html> Luettu 20.4.2016.
- Isola, Anna-Maria. 2012. ”Hyviä työntekijöitä ja veronmaksajia. Syntyvyysretoriikka 2000-luvun alun Suomessa.” *Janus* Vol. 20. No. 3., 334–352.
- Jaakkola, Jouko & Panu Pulma & Mirja Satka & Kyösti Urponen. 1994. *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jenks, Chris. 1996. ”The Post-modern Child”. Teoksessa *Children in Families: Research and Policy*, toim. Brannen, Julia & Margaret O’Brien. London: Falmer, 13–25.
- Jokinen, Eeva. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, Raija. 2009. ”Perustulo – kuinka sama idea toistuvasti kohtaa sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion.” Teoksessa *Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*, toim. Kananen Johannes ja Juho Saari. Helsinki: Minerva, 261–290.
- Juvén, Sonja. 2014. *Nollatyösopimuksella työskentelyyn liittyvä epävarmuus kaupan alan työntekijöiden kokemana*. Sosiaalipolitiikan kandidaatin-tutkielma, YKY, Tampereen yliopisto.

- Kaltiala-Heino, Riittakerthu & Sari Fröjd. 2008. ”Nuoruusikäisen itsemäärääminen ja pakolla auttaminen.” Teoksessa *Tutkijapuheenvuoroja terveydenhuollosta*, toim. Ashorn Ulla & Juhani Lehto. Helsinki: Stakes.
- Kansallinen omaishoidon tuen kehittämisohjelma. 2014. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014: 2. Helsinki: STM. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1877786 Luettu 3.6.2014.
- Karsio, Olli & Anneli Anttonen. 2013. “Marketisation of eldercare in Finland: legal frames, outsourcing practices and the rapid growth of for-profit services.” Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Meagher, Gabrielle & Marta Zebehely. Stockholm Studies in Social Work 30. Stockholm: Stockholm University, 85–125.
- Kekkonen, Urho. 1952. *Onko maallamme malttia vaurastua?* Helsinki: Otava
- Kettunen, Pauli & Klaus Petersen (toim.). 2011. *Beyond welfare state models: Transnational historical perspectives on social policy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Keynes, John Maynard. 1951. *Työllisyys, korko ja raha: yleinen teoria*. Suom. Ahti Karjalainen ja Pentti Kivinen (alkup. 1936). Porvoo: WSOY
- Koistinen, Pertti. 2014. *Työ, Työvoima ja Poliitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Kopomaa, Timo. 2014. Kaikenikäisille sopivan kaupunkipuiston luominen vaikeaa – kuka ottaa penkit käyttöönsä? http://yle.fi/uutiset/tutkija_kai-kenikaaisille_sopivan_kaupunkipuiston_luominen_vaikeaa_kuka_ot-taa_penkit_kayttoonsa/7601803 Luettu 20.4.2016.
- Koskela, Hille. 2009. Pelkokierre. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuusi, Pekka. 1961. *60-luvun sosiaalipoliitiikka*. Helsinki: WSOY.
- Kvist, Ojn & Johan Fritzell & Bjørn Hvinden & Olli Kangas (toim.). 2012. *Changing social equality: The nordic welfare model in the 21st century*. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Helsinki: STM & Kuntaliitto. http://www.stm.fi/c/document_library/get_Bristol_Policy
- Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937> Luettu 20.4.2016.
- Lane, Jan-Erik. 2000. *The public sector. Concepts, models and approaches*. London: Sage Publications
- Latour, Bruno. 2006. *Emme ole koskaan olleet moderneja*. Tampere: Vastapaino
- Lehtonen, Turo-Kimmo. 2008. *Aineellinen yhteisö*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lister, Ruth. 2003. ”Investing in the Citizen-Workers of the Future: Transformations in Citizenship and the State under New Labour.” *Social Policy and Administration* Vol. 37., 427–443.
- Lith, Pekka. 2013. *Vanhusten ja erityisryhmien yksityisen palveluasumisen kilpailutilanne*. TEM raportteja 9/2013. <http://www.tem.fi/files/35708/>

- TEMrap_9_2013.pdf Luettu 18.4.2016. Lähde, Ville. 2013. *Niukkuuden maailmassa*. Tampere: niin & näin.
- Mankiw, Gregory & Mark Taylor. 2008. *Macroeconomics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mattila, Yrjö & Tiina Kakriainen. 2014. ”Kunnan työntekijät arvioimassa omaishoitoa – kuntien omaishoidon työntekijöiden näkemyksiä omaishoitajärjestelmän toimivuudesta aja kehittämistarpeista.” Teoksessa *Rakas mutta raskas työ. Kelan omaishoitohankkeen ensimmäisiä tuloksia*, toim. Tillmann Päivi & Laura Kalliomaa-Puha & Hennamari Mikkola. Työpapereita 69/2014. Helsinki: Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144109/Tyopapereita69.pdf?sequence=1> Luettu 29.3.2016]
- Meagher, Gabrielle & Marta Szebehely (toim.). 2013. *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*. Stockholm Studies in Social Work 30. Tukholma: Stockholm University.
- Miettinen, Anneli. 2012. *Perhevapaakäytännöt Suomessa ja Euroopassa 2012*. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2012 (1). Helsinki: Väestöliitto.
- Mononen, Tuija & Tiina Silvasti. 2012. *Hyvä ja paha ruoka: ruoan tuotannon ja kuluttamisen vaikutukset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Morgan, David. 2009. *Acquaintances: the space between intimates and strangers*. Maidenhead: Open University Press.
- Myrskylä, Pekka. 2011. *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki.
- Nenonen, Marko. 2006. *Lapoliinjalla. Työttömät pakkotöissä 1948–1971*. Jyväskylä: Atena.
- OECD. 2008. *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/growing-unequal_9789264044197-en#page1 Luettu 18.4.2016.
- OECD. 2010. *Economic survey of Finland, 2010. Policy Brief*. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-finland-2010_eco_surveys-fin-2010-en Luettu 14.11.2013.
- Omaishoidon tuki. Opas kuntien päättäjille. 2006. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön oppaita 2005:30. Helsinki: STM. <http://urly.fi/uou> Luettu 3.6.2014.
- Paavonen, Tapani & Olli Kangas. 2006. *Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana*. Helsinki: Suomen eduskunta.
- Panitch, Leo & Gregory Albo & Vivek Chibber (toim.). 2011. *The crisis and the left*. Lontoo: Merlin Press.
- Perttula, Rauno. 2015. *Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Perälä, Jussi. 2014. Huumeiden sekakäyttäjien arkeen kuuluu ”säättäminen” https://blogi.thl.fi/web/poreilua/etusivu/-/blogs/huumeiden-sekakayttajien-arkeen-kuuluu-saataminen?p_p_auth=LDubhn7o Luettu 17.6.2015.
- Petersen, Ole Helby & Ulf Hjelmar. 2014. ”Marketization of welfare services in Scandinavia: A review of Swedish and Danish experiences.” *Scandinavian Journal of Public Administration* Vol. 17. No. 4., 3–20.
- Petrell, Tuija. 2013. ”Keskustorin ihmisroskat: järjestyshäiriöt ja asunnotomien kategorisointi tamperlaisessa lehdistössä.” *Alusta! 24.9.2013*. <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2013/09/24/keskustorin-ihmisroskat.html>
- STM: Potilasdirektiivi (Rajat ylittävä terveydenhuolto), Sosiaali- ja terveysministeriö <http://www.stm.fi/potilasdirektiivi> Luettu 15.9.2014.
- Rajanti, Taina. 1999. *Kaupunki on ihmisen koti*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ratkaisujen Suomi. 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 Luettu 29.3.2016.
- Rifkin, Jeremy. 2014. *The Zero Marginal Cost Society. The internet of things, the collaborative commons, and the eclipse of capitalism*. New York: Palgrave MacMillan.
- Riihelä, Marja & Risto Sullström & Matti Tuomala. 2010. *Trends in top income shares in Finland 1966-2007*. VATT-tutkimuksia 157. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Riihinen, Olavi (toim.). 1992a. *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. Helsinki: WSOY.
- Riihinen, Olavi. 1992b. ”Näkökulmia tulevaisuuteen.” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. Helsinki: WSOY, 603-638.
- Roos, J.P. 1992. ”Keskiluokka ja hyvinvointivaltio: uusi hyvinvointisopimus?” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. Helsinki: WSOY, 321-338.
- Ruckenstein, Minna. 2013. *Lapsuus ja talous*. Helsinki: Gaudeamus
- Saarikangas, Kirsi. 2006. *Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. Helsinki: SKS.
- Sandberg, Otso. 2015. *Hallittu syrjäytyminen – Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?* Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Sandel, Michael. 2012. *What money can't buy: the moral limits of markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Satka, Mirja & Leena Alanen & Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.). 2011. *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino

- Seymour, Richard. 2014. *Against austerity – How can we fix the crisis, they made*. London: Pluto press.
- Sipilä, Jorma & Eva Österbacka. 2013. *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus*. Valtionvarainministeriö: Valtionvarainministeriön julkaisuja 11/2013.
- Snow, Robert & Dennis Brisset. 1986. "Pauses: "Explorations in social rhythm."” *Symbolic Interaction*. Vol. 9 No. 1, 1–18.
- Sotkanet. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Helsinki: THL. Sotkanet.fi Luettu 12.4.2016
- Standing, Guy. 2016. Luento KELA:n perustuloseminaarissa. <https://www.youtube.com/watch?v=tp8vd0g0FQg> Luettu 20.4.2016.
- Standing, Guy. 2009. *Work after Globalization. Building Occupational Citizenship*. Cheltenham & Northampton: Edward Elgar.
- Stefánsson, Kolbeinn. 2012. "What is in a word? Universalism, ideology and practice." Teoksessa *Welfare state, universalism and diversity*, toim. Anneli Anttonen, Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson. Cheltenham: Edward Elgar, 42–68.
- STM ja Kuntaliitto. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2013:11. http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/ikaantyneet/laatusuositus/Documents/01_Laatusuositus_hyv%C3%A4n_ik%C3%A4%C3%A4ntymisen_turvaamiseksi_ja_palvelujen_parantamiseksi_2013.pdf Luettu 18.4.2016.
- STM: Potilasdirektiivi. Rajat ylittävä terveydenhuolto. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö <http://www.stm.fi/potilasdirektiivi> Luettu 15.9.2014.
- Strandell, Harriet. 2012. "Policies of Early Childhood Education and Care. Partnership and individualization." Teoksessa *The modern child and the Flexible Labour Market*, toim. Anne Trine Kjørholt & Jens Qvortrup. Houndmills: PalgraveMacmillan, 222–240.
- Streeck, Wolfgang. 2012. Wolfgang Streeck – Germany. *European Societies*. Vol. 14. No. 1., 137—139.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjaon kokonaistilasto. <http://www.stat.fi/til/tjkt/> Luettu 18.4.2016.
- Suopajarvi, Tiina. 2014. "Kävelyssä rakentuva paikka. Oulun kaupunkikeskusta seniorikaupunkilaisten sosiomateriaalisena ympäristönä." *Sociologia* Vol. 51 No. 4.
- Tampereen kokoomuksen kuntavaaliohjelma (2012) <http://tamperelainenkokoomus-fi-bin.directo.fi/@Bin/a0e8ea9b7aa53a2314989f6bfdbc3a90/1461664381/application/pdf/413820/KTAKunnallisvaaliohjelma040912.pdf> [viitattu 26.4.2016]
- Taimio, Heikki (toim.). 2007. *Taloukskasvun bedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman?* Helsinki: Työväen sivistysliitto.

- Therborn, Göran. 1995. *European modernity and beyond. The trajectory of european societies 1945–2000*. London: Sage publications.
- Tiainen, Pekka. 2015. Helsingin Sanomat. 7.9.2015. Vieraskynä: Palkkatuen lisääminen tepsii pitkäaikaistyöttömyyteen. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1441508992821> Luettu 18.4.2016.
- Titmuss, Richard. 1963. *Essays on 'The welfare state'*. (second edition). London: Unwin university books.
- TEM. 2016. Työttömyysturvalla töihin tai yrittäjäksi. Tiedotteet: Työ. http://www.tem.fi/tyo/tiedotteet_tyoy?89506_m=120325 Luettu 18.4.2016.
- Toikko, Timo. 2012. *Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat*. Tampere: Tampere University Press.
- Vabø, Mia & Karen Christensen & Frode Fadnes Jacobsen & Håkan Dalby Trætterberg. 2013. "Marketisation in Norwegian eldercare: preconditions, trends and resistance." Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Gabrielle Meagher & Marta Zebehely. Stockholm: Stockholm Studies in Social Work 30, Stockholm University, 163–202.
- Valkama, Katja & Ulla Isosaari. 2011. "Intangible labour – Informal caregivers as a hidden resource of social and health care services. The Finnish support for informal care." *Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisu 2/2011*, 190–200. Tampereen yliopisto. Työelämän tutkimuskeskus.
- Valokivi, Heli & Minna Zechner. 2009. "Ristiriitainen omaishoiva – läheisen auttamisesta kunnan palveluksi." Teoksessa *Hoiva: Tutkimus, politiikka ja arki*, toim. Anttonen Anneli & Heli Valokivi & Minna Zechner.
- Van Parijs, Philippe. 1995. *Real Freedom for All. What (if anything) can justify capitalism?* Oxford: Claron Press.
- Vanhuspalvelulaki eli Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 28.12.2012/980
- Waris, Heikki. 1962. *Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikkaan*. Porvoo: WSOY
- Vehviläinen, M, Toivo, M, Häikiö, L, Marjeta, A-L, Åkerman, M, Uotinen, J & Peltola, T: Ilmastonmuutos ja ympäristö elämässäni -kirjoituskilpailu 2010-2011 [elektroninen aineisto]. FSD2759, versio 1.0 (2012-07-05). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kansanrunousarkisto [tuotaja], 2011. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2012.
- Vuori, Jaana & Ritva Nätkin (toim.). 2007. *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino.
- Wyness, Michael. 2006. *Childhood and Society. An Introduction to the Sociology of Childhood*. New York: Palgrave macmillan.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. https://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Zelizer, Viviana. 1985. *Pricing the Priceless Child: The Changing Social Value of Children*. New York: Basic Books.